

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 128
אייר תשע"ז

הבחנה מיוחדת בשאלות הלכתיות

בנושא הזה היתה לר' נח זצ"ל יחודיות מיוחדת. בכשרון מיוחד הוא ידע להבחין בנידונים חדשים שיש לדון בכל מיני מקרים, שאף אחד לא העלה בדעתו שיש בהם שאלה הלכתית. ולאחר שהוא עורר את הבעיה, כולם השתוממו איך לא הבחינו בה.

אברך מבוגר שהיה אחראי על אחת השכונות בבני ברק סיפר, שלפני הרבה שנים הוא רצה לדעת אם העירוב שלו כשר, ואפשר לומר לציבור לסמוך עליו, וביקש מאחד מגדולי ישראל הידועים בעיר התורה ב"ב, שיבוא איתו לראות את העירוב. אמר לו אותו רב, קודם תלך עם ר' נח לראות את הבעיות שיש לדון בכל מקום, ואח"כ אני אבוא ואפסוק את הדין, כי צריך את ההבחנה של ר' נח לדעת במה יש בעיה.

כמו כן ידוע שהגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, היה סומך רק עליו, שכאשר היו מזמינים אותו להיות סנדק, באופן שמביאים את התניוק לביהכ"ס בשבת, הוא הסכים רק כשהתניוק הובא מבית שנמצא בעירוב שר' נח מאשר, ולא כאשר טלטלו בעירובים אחרים. גם הגאון רבי חיים גריינמן זצ"ל כשבסוף ימיו היו צריכים לטלטלו בכסא גלגלים אל ביהכ"ס, לא הסכים אלא אם ר' נח יבדוק ויאשר את העירוב.

מהעירוב הראשון של מוקד העירוב, עד העירוב של ר' נח

גם מערכת "מוקד העירוב" עשתה את ראשית דרכה, עם ליווי של ר' נח זצ"ל, שעבר במסירות רבה במשך שעות ארוכות על העירוב הראשון ששופץ על ידינו, העירוב של שכונת "זכרון מאיר" בבני ברק. במהלך הסיוור שהתפרש על כמה ימים, היו עשרות נידונים שר' נח זצ"ל לימד וביאר, איך להבחין ולדון בכל לחי ישר או עקום, ובכל מחיצה וגדר שמתעקמת או נופלת, בדני "עומד מרובה", ומקום ד' טפחים, בלי לדלג שום פינה. ומתוך הדברים יצאה לאור חוברת בשם "סיוור מודרך". שבו מובאים הדברים לפי סדר הליכתנו, עם ציון המקומות והגדרות שבו התעמקו ודנו בהלכה.

במשך השנים המוקד התפתח ורכש את המיומנות של ר' נח, להבחין במהירות מירבית בדברים שאינם עשויים כהלכתם, וללמד את הבודקים העוסקים במלאכת הקודש בכל קצוות הארץ, לעבור איתם על העירוב ולראות יחד איתם על מה צריך לשים דגש. עד שבשנתיים האחרונות ר' נח גילה דעתו שהוא סומך על "מוקד העירוב" שיועד להבחין בכל פרט, וידוע לתקן בשימת לב לכל החומרות והדרישות ההלכתיות, ובסוף גם מסר את האחריות על העירוב שלו, לידי "מוקד העירוב".

"מוקד העירוב" ראה את הצורך הגדול של הציבור, שאינו יכול לצאת לשטח להסתובב בשמש ובין הקוצים במשך שעות ארוכות, ובכל זאת משתוקק לדעת את הלכות העירובים למעשה, ולכן התחיל לפני כשלוש שנים להוציא לאור גליונות אלו, שע"י הסיפורים וההלכות המובאות בגליונות לומדים לשים לב ולעורר גם את בני המשפחה לדעת, מהו עירוב, ומה מהווה בעיה בכשרות העירוב. והדברים מתגלגלים ומביאים את האברכים לפנות גם לאחראים בישובים נידחים, במקומות שאין דינו מגעת, וע"ז הם מתעוררים לקרוא לבודק שילמד אותם להבחין ולעשות את הדברים כהלכה.

דברים בולטים שאינם פוסלים, מול השינויים הקטנים שפוסלים

בדרך כלל אדם מן השורה מבחין בדברים הגדולים והבולטים, שלפעמים דוקא הם אינם פוסלים לגמרי, אך ע"י שמעוררים שימת לב, ומביאים בודק מומחה, הוא יכול לעורר על שימת לב לדברים אחרים שהם בעצם פוסלים לגמרי את כל העירוב.

בחודש זה בתחילת ימי בין הזמנים, פנה אלינו אברך שגר בנתיבות, ומוסר שיעור באחד מן הישובים הסמוכים ובשיעור משתתף גם הבודק של העירוב בישוב. האברך סיפר שהוא קורא מידי פעם את הגליונות "תיקוני עירובין" (כאשר הם מגיעים לידו), וגם השתתף בשיעור שנמסר בנתיבות ע"י מוקד

אבידה גדולה בפטירתו של הגאון רבי נח ברנשטיין זצ"ל

בסייעתא דשמיא אנו זוכים אחרי תקופה של בין הזמנים, להמשיך בהוצאת הגליונות המיוחדים, העוסקים בביאור וליבון נושא העירובים, בהלכה ובמעשה. כמובן שאחרי ימי בין הזמנים יש הרבה סיפורים חדשים מעירובים נוספים שנבדקו, ומעירובים שנבנו, וכן מהציבור שהיה במקומות שונים ועורר על דברים יפים. אולם בימים אלו אבד ממנו ת"ח מיוחד מאוד, הרב הגאון רבי נח ברנשטיין זצ"ל, שהיה מהיחידים הבקיאים בהלכות עירובין וקיומן באופן פרקטי ומעשי, ופעל במסירות נפש ובכל כוחו, לסייע ולעזור, לבדוק עירובים ולייעץ כיצד לעשותם בצורה המהודרת ביותר, ועשרות עירובים היו נעזרים בו בבדיקה ובהכוונה. מאות אנשים שעשו עירובים קטנים לחצרות, היו קוראים לו ללמד ולהדריכם.

יצירת המופת שלו, הבקבוק המיוחד של בדיקת מקום החוט והלחי, שבני בחכמה מיוחדת, על מנת לאפשר לעשות את העירובים כהלכה. פטירתו של הגאון ר' נח, היא הפסד לכלל העירובים בארץ, ולבני ברק בפרט, ועלינו להקדיש כאן כמה דברים לזכרו הטהור.

ראשית הדרך בשימושה של תורה

ראשית דרכו היתה לפני יותר משלושים שנה, בזמן שהתברר לו שיש במקום מגוריו עירוב שכונתי לשיכון סאטמר בפני עצמו, אך הוא לוקה בחסר. מתוך יראתו הקודמת לחכמתו, הוא פנה לרב השיכון הגאון רבי אליהו כץ שליט"א, ואמר לו שראה שהעירוב אינו עומד כהלכה, ויש בו דברים שצריכים תיקון. אמר לו הרב אדרבה, "קריינא דיאגראתא איהו ליהוי פרוונקא", אני שולח אותך לתקן מה שצריך לתקן. מאז הרגיש ר' נח שזה תפקיד שלו, ומשמיא קוצו ליה, והוא קרא לת"ח מופלגים בבני ברק באותם ימים, שהם מונחים היטב בהלכות עירובין, כדרכו של מרן החו"א, ועבר איתם על העירוב, שיאמרו מה צריך לתקן, ואיך צריך לתקן. ויחד עם ה"שימוש" שקיבל בעשיית העירוב הזה, הוא השקיע עצמו ללימוד ההלכות מתוך הסגויות, ועמל בהם במשך שנים רבות.

חז"ל אומרים "גדולה שימושה של תורה, יותר מלימודה" (ברכות דף ז:), והביאור הוא, שע"י שימוש ת"ח ששומעים את הוראותיהם על השאלות הרבות המתחדשות, לומדים הרבה יותר כיצד לקיים, ממה שלומדים בסדרי הלימוד. יש נושאים בתורה שאיננו רואים את הצורך הגדול בשימושה של תורה, בזמנינו הספרים כבר מביאים את רוב הפרטים והשאלות שנשאלו הרבנים, ואפשר להבין מתוכם כיצד לנהוג בכל הלכה ובכל מקרה. אבל בעירובין מתקיימים דברי חז"ל כפשוטם, שעיקר הידיעה בהלכה למעשה, נלמדת רק ע"י שימושה של תורה. כל מי שעשה עירוב, או שקצת יצא להכיר מקרוב איך נעשית מלאכת העירוב בזמנינו, ושמע מהאחראי איזה שאלות היו לו בכל מקום, מה היתה ההכרעה, ומה המקור שלה, בודאי רואה כמה דינים ושאלות, חילוקים וספקות, נוספים ונלמדים בשטח, שאינם מצויים כלל בספרי הפוסקים. מי שלא עסק בדברים למעשה, קשה לו להבין עד היכן הדברים מתרחבים. קוראי גליונות אלו כבר רואים חלק גדול מהדינים הרבים, ובכל זאת בלימוד בשטח יש עוד הרבה יותר.

כפי שר' נח זצ"ל למד את הדברים בהדרכה למעשה, כך הוא הנחיל את הלימוד גם לאחרים, והיה מתרוצץ בכל קצוות הארץ לבדוק ולהדריך את כל מי שביקש. עשרות רבות, ואולי מאות אנשים שעושים עירובים, נעזרו בו בבדיקת העירוב, וכן בעצותיו ורעיונותיו לתיקון העירוב.

צריך צורת הפתח בתוך הרפת. ורק לא ידע אותו רב שהגדרות של הרפתות אינן מחיצות, כי יש בהם רק שלשה ברזלים שבין אחד לשני יש יותר מג' טפחים (המתאים לרוחב צואר הפרות), ואין דין לבוד ביניהם. אבל זה לא מיישב עדיין את הדבר. זה מצדיק רק את מה שלא עשה צוה"פ ברפת עצמה, ואינו מצדיק את מה שחיבר את החוט לרפת ללא עמוד, הרי בצורה כזו אין לחוט המגיע לרפת דין "צורת הפתח", ויוצא שהעירוב פרוץ גם משני צידי הרפת.

הבודק סיפר מנסיונו הרב, שהיו מקומות שקשרו את החוט מעל העמוד שבתוך הרפת, העמוד שמחזיק את הגג, כדי שהעמוד של הרפת יחשב עמוד. וזה באמת כשר ע"פ הלכה (כשהחוט מעל העמוד, ולא מן הצד). אבל כאן קשרו עשרות חוטים לברזל השוכב שבקצה הגג, ולא מעל העמוד.

עוד היה פעם ישוב שהשתמש ברפת, בצורה שקשר חוט הבא מימין לאחד הברזלים השוכבים שמחזיקים את הגג, ובצד השני המשיך מאותו ברזל עם חוט עד העמוד הבא אחרי הרפת, והתכוון שהברזל שברפת יחשב המושך לחוט, ותהיה כעין צורת הפתח אחת ארוכה שמורכבת מחוט-ברזל-וחוט. בצורה כזו מובן שהוא עשה עם סברה, למרות שאינו מסכימים איתה,

חוטים רבים בעירוב נקשרו מנג' לנג'

א. החוטים כמעט תמיד אינם בקו ישר עם הברזל, והרי זה כמו חוט שנתקע ומתעקם באמצע הפתח, שנוקטים שאינו כשר. ב. קשה לדון את הברזל כהמשך לחוט (ועי' חזו"א סי' ע"א ס"ק י"א). אבל במקרה המדובר כאן, גם זה לא יתכן, כיון שהחוטים של העירוב אינם ממש ישרים באותו ברזל, אלא קשורים לקצוות שונות של הרפת, בלי שום קשר.

הבודק העלה את הצדדים, ואמר שאין שום הסבר לטעות היסודית שנעשתה כאן, ואין

לזה תקנה, אלא בהוספת כמה עשרות עמודים חדשים שיעקפו את הרפתות. האחראי לקח את הדברים ברצינות, ובירר מי שנתן את ההוראות, ואכן הוא לא היה מוסמך לעירובים, ואינו יודע להסביר את מה שנעשה. האחראי הוסיף ואמר בכאב שהישוב השקיע לפני שלש שנים מאה וארבעים אלף ש"ח בעשיית העירוב, ומתברר שמעולם הוא לא היה עירוב, מחמת שנעשה ע"י רב שאינו מוסמך לעירובים. ויחד עם האברך ואישי ציבור, עמלים כעת להביא לתיקון העירוב בישוב.

לבדוק בעירוב בכל פינה, כי כל פינה קובעת

במקרה זה אנו רואים כמה חשוב לדעת איך לבדוק עירוב, וזה הדבר ש' נח זצ"ל היה מעורר הרבה, שלא מספיק שרואים כמה חוטים שהם בסדר, ולא מספיק שיש אחראי שקושר את החוטים, אלא צריך לדעת את ההלכות, ולבדוק גם בפניות. לשים לב לכל חוט איך הוא קשור, ועל מה הוא קשור. במקרה זה מדובר על פסול גמור, אבל ר' נח היה עושה כן גם בדברים שהם רק מחלוקת בפוסקים או ספק שאינו מוכרע.

כאשר היו שואלים אותו האם אפשר לסמוך על עירוב כלשהו, לאחר שהוא בדק אותו. הוא היה יודע לציין כל פינה בעייתית, והיה עוקב האם תיקנו כל מה שהוא אמר. ואם היו מדלגים על איזה פינה, שמשום מה לאחראי לא היה נראה להקפיד כל כך, ר' נח היה אומר לשואל שלא יטלטל, כי העירוב הוא יחידה אחת של היקף מסביב למקום. אם יש בעיה אחת במקום אחד, זה פוסל את כל העירוב, זה לא משנה שהבעיה נמצאת בפניה שאף אחד לא רואה אותה, כי סוף סוף אין העירוב שלם.

פעמים רבות כשהיו בודקים איתו את העירוב, היה קשה להתקרב לגדר מחמת שגדלו לפניה הרבה קוצים, והיו אומרים לו שרואים מרחוק שהגדר טובה. אבל ר' נח לא היה מסתפק בכך, אלא היה נכנס על הקוצים ומתקרב לגדר, כדי לראות שהיא באמת שלימה בלי פירצה, ומגיעה עד תוך ג' טפחים לקרקע. ובאמת פעמים רבות הוא גילה פירצות ובעיות, שאחרים לא היו מגלים אותן.

מסירותו המופלגת וטירתו לעשות עירוב כשר ללא חשש

מסירותו הגדולה של ר' נח זצ"ל לעשיית העירובים בכשרות טובה, לא ידעה גבול, ואי אפשר לתאר את הדברים עלי ג'יון. אנשים רבים באו וסיפורים רבים בפיהם. היו אברכים שאחראים על עירובים שכונתיים, שביקשו מר' נח לבוא ולבדוק את העירוב, והבדיקה שלו לא היתה קצרה, מכיון שהוא עבר ביסודיות, ודן ועיין בכל שאלה שהתעוררה. והאברכים אמרו שהרבה פעמים הם כבר רצו להתקדם ולעבור, ור' נח לא ויתר, אלא המשיך לבדוק שעות ארוכות.

העירוב, ומתוך הדברים למד להתבונן בעירוב האם הוא נעשה טוב, ולפיכך הבחין שהעירוב בישוב ההוא אינו טוב. הוא אמר לאחראי שנראה לו שהעירוב לא תקין, והאחראי ירא שמים, ובהל לשמוע ש"ח נכשלים בישוב בגללו, והוא לא עושה את מלאכתו. האחראי ציין שבאמת הוא לא למד את ההלכות, והוא לא יודע מה הדין של הבעיות שהאברך הציג מתוך השיעור שהוא שמע, ולכן אמר לאברך שיביא לו רב שיראה את העירוב. שאלנו את האברך איזה בעיות הוא ראה בעירוב, כדי לדעת אם מדובר בעירוב שאינו כשר כלל, או שאינו מוודר. והאברך אמר שהוא ראה שיש עמוד עקום, ויש חוטים ששוקעים בצורה שניכרת לעין.

עמוד עקום וחוט רפוי, הבעיות הניכרות

והנה בשני הדברים האלו בודאי שיש בעיה הלכתית, המוזכרת בספרי גדולי האחרונים, במשכנות יעקב, בחכמת שלמה, ומבואר גם במוש"ב (ס"ס ש"ב), ובחזו"א (סי' ע"א סק"א). ומ"מ אין לפסול משום כך את העירוב, והעירובים הכלליים מקילים בשני דברים אלו. כמובן שמשפחות אברכים צריכים להימנע מלטלטל במקום שהעירוב עשוי בצורה כזו, אבל לא נאמר לאחראי בישוב נידח, שבמצב כזה העירוב שלו לא טוב. כי לפי הרמה הנדרשת לו, זה העירוב שדורשים ממנו. אבל כאמור יתכן שיש בעיות אחרות, פחות ניכרות ויותר קריטיות. אם האחראי לא למד את ההלכות, יתכן שהוא יקשור במקום אחד חוט מן הצד, או ישיאיר פירצה קטנה בקרן זווית, וכל העירוב יהיה פסול. לכן המוקד קיבל את ההזמנה לבוא ולבדוק את העירוב.

בהתקנת העירוב קשרו את החוטים לגגות ללא עמודים

הבודק הגיע לישוב, ונפגש עם האברך ועם האחראי, וביחד התחילו לעבור על העירוב לפי הסדר. בתחילת הדרך ראו את הבעיות שהוזכרו עמוד עקום וחוט רפוי, והבודק לימד את האחראי את השיטות וההלכה במקרים כאלו. כיצד צריך למתוח את החוטים, ועד כמה להקפיד שהעמודים יהיו ישרים. אבל הרגיע את האחראי הדתי, שזה עדיין נקרא עירוב של הרבנות, אמנם החרדים מחמירים בו, כיון שיש בזה מחלוקת בפוסקים.

כעבור כמה דקות הגיעו למשק של אחת הרפתות, ושם התגלה דבר קריטי ביותר. הבודק הבחין שהחוט קשור לגג הרפת, ואינו מחובר לעמוד כלל. במצב כזה, אין לחוט דין צורת הפתח, ואינו מהווה מחיצה, וממילא כל העירוב פסול. הבודק שאל בזהירות את

חוט קשור לברזל שבנג' ללא עמוד תחתיו

האחראי, מה הסיפור של החוט הזה, האם כך הוא היה מראש. והאחראי אמר שלא. לפני שבועיים החוט נקרע, מחמת שבמשק הזה נמצאות כמה מכונות קומביין ענקיות, והן פוגעות בחוט, ולכן הוא קשר את החוט לגג, כדי שיהיה יותר גבוה.

הבודק התחיל להסביר לו מהו החוט של העירוב, זה לא מעגל חשמלי של חוטים, אלא זה בניית פתח. שני עמודים שיש חוט שיושב מעליהם, זו "צורת הפתח", והיא נחשבת כמחיצה שתוחמת את הישוב. ולכן החוט חייב לשבת מעל עמודים, אבל במצב כזה שהחוט קשור לגג, אינו נקרא "צורת הפתח" כלל.

האחראי המשיך עם הבודק והראה לו, שגם בהמשך יש חוטים שקשורים לגג הרפת ולא לעמוד. החוטים האלו הם מתחילת עשיית העירוב, שכנראה מי שעשה אותם עשה ע"פ איזה רב, ובכל זאת החוטים קושרים באותה צורה, לברזל השוכב המחזיק את קצה הגג, ולא לעמודים. הבודק המשיך איתו עוד לאורך הישוב, ואכן היו עשרות מקומות בישוב שהחוטים היו קשורים לגגות של רפתות וסככות, ולא לעמודים. הבודק אמר לו שאינו מבין איך יתכן דבר כזה, אם הקבלן המתקין לא עשה ע"פ רב, או שהרב רק נתן הוראות והלך ולא ראה את מה שנעשה. ובכל מקרה המצב הזה פסול לחלוטין.

דין הגדרות של הרפתות וכמה צורות של חיבור החוט לרפת

האחראי ניסה ושאל אולי בכל זאת יש איזה שיטה שזה כשר, כי לא יתכן שהמתקין טעה טעות כזו גסה, הרי אני יודע שהוא עשה ע"פ רב, אמר האחראי. הבודק ניסה לחשוב, איך בכל זאת יכול להיות שרב הורה כזו הוראה. אולי הוא חשב שהגדרות מסביב לרפתות הן נחשבות מחיצה, וא"כ הרפת עצמה סגורה, ולכן מספיק לחבר את העירוב משני צידי הרפת ולא

מקרשים שהוא היה מוצא ומאלתר. מטבעו הוא אהב להסתדר עם מה שיש, ולא להשקיע כספים בתיקונים, אלא שהוא היה מקפיד לעשות אותם חזקים ומהודרים. היה מוסף מסמרים וברגים, וקושר קשרים חזקים, כדי שיהיה אפשר לקחת אחריות שהוא יחזיק. ולמרות זאת ליבו היה נוקפם, והיה מתבטא על התיקון שעשה, שהוא יכול להחזיק עד שהילדים יבואו ביום ראשון.

פעמים רבות הסיבוב של בדיקת העירוב היה נמשך עד סמוך לכניסת שבת, מכיון שהיה מתעכב שעות לתקן את הקרשים והגדרות שנהרסו במשך השבוע. גם בזמנים שלא חש בטוב, ובני המשפחה רצו שישאר בבית, לא הועיל שום שכנוע והוא היה יוצא גם בימי הקיץ הלוהטים, ואף בשנים האחרונות שנחלש כוחו, היה מסוגל להיות כמה שעות בשמש, ולחזור הביתה מותש עם חום. בשנים האחרונות מספרים התושבים שראו אותו נשכב על ספסל לנוח, לאחר שעשה תיקון במאמץ גדול מידי לפי כוחותיו.

בשבועות שלפני ל"ג בעומר הוא התכונן מראש שיחסרו לו כמה לחיים מהעירוב, מחמת הילדים שאוספים קרשים למדורותיהם. אבל גם בשאר שבתות השנה, היה זקוק הרבה פעמים לעשות לחיים חדשים, מחמת שהקרשים שהיו נלקחו או נהרסו. תושבי האזור מכירים את ר' נח סוחב קרש במאמץ גדול, כדי לחבר אותו בעירוב. בשכונה זו היה זה דבר שגרתי, המלמד על ההתמסרות לקיום ההלכה.

מסירת העירוב שלו לידי "מוקד העירוב"

בשנים האחרונות הוא הרגיש שכבר אינו יכול לעשות את כל התיקונים כראוי, והוא חשש שכבר אסור לסמוך עליו שיוכל לתקן, וכן חשש שמקוצר הזמן הוא אינו מחבר את הקרשים מספיק טוב שיוכלו לסמוך עליו, ולכן חיפש להעביר את תפקיד העירוב למישהו אחר. אבל יותר ממה שחשש על עצמו, הוא חשש על כל אדם אחר, שהוא לא יעשה בהקפדה כמותו, ולא יחזיק במלאכה יותר מכמה חודשים. מתוך נסיונו הרב, הוא הכיר כמה העירובים בני ברק החזיקו מעמד זמן קצר, ותמיד היה מעורר על כך שהאחראים לא מתקנים כראוי. ולכן הוא התקשה להעביר את האחריות על העירוב שלו. עד שהוא ראה שאינו יכול לשאת עוד בתפקיד, והעביר אותו ל"מוקד העירוב".

בתחילה לא רצינו לקחת את התפקיד, כי באמת יש בו הרבה טורח, ומדובר בימי שישי שגם בלי זה אין לאף אחד זמן מיותר. אבל ר' נח זצ"ל ביקש ואמר שהוא לא מוצא אף אחד שהוא יכול לסמוך עליו חוץ מהבודק של המוקד, שאותו הוא הכיר במשך שנים שיוודע לבדוק ויודע לתקן כהלכה, ולכן נטלנו את התפקיד. מיד בשבועות הראשונים השקענו לשנות את העירוב לברזלים חזקים ומולחמים, כדי לצמצם את הצורך לתקן דברים. התיעצנו עם ר' נח, וקיבלנו את הסכמתו לשינויים הרבים, ושמענו מהמקורבים, שהוא שמח על השינוי שנעשה, שהעירוב מופקד בידיים טובות.

מתוך הדברים שעשינו בחידוש העירוב, היה דבר אחד שהיה לר' נח השגה על כך, אותה הוא ציין עד סוף ימיו, והיא מלמדת על גודל הקפדתו להסיר כל חשש וספק כשרותי בעירוב, אבל כיון שהדבר נעשה ע"פ הכרעת הגרמ"מ לובין שליט"א, הסכים ר' נח שמותר לנו לסמוך עליו. וזה היה דרכו בקודש, כשהיו לו ספקות בדברים התלויים בשיקול הדעת, האם יש חשש פתחי שימאי, או שאלות של עומד מרובה ועוד, הוא היה אומר שלדעתו אין לכך הכרע וצריך להחמיר ולא להתיר, אבל אם הרב מורה להתיר, אתה יכול לעשות כדבריו. ומ"מ ההכרעות לא תמיד התיישבו על ליבו, ותמיד היה מוזכר שיש בעירוב הזה מקום של ספק, כיון שחשש מתוך היראת שמים הגדולה שהיתה לו, שמא לא כולם מסכימים עם הכרעות אלו.

שיטתו בענין פסול של "פתחי שימאי"

ר' נח היה ידוע בהקפדתו הגדולה על חשש "פתחי שימאי", ובענין זה היתה לו השגה, בצורת פתח חדשה שנעשתה בשער הכניסה לביה"ס זכרון מאיר. לר' נח היתה צוה"פ בתוך חצר ביה"ס, שהיה צורך להיכנס כל שבוע לתוך החצר כדי לבדוק אותה. וכדי לחסוך את הענין עשינו צוה"פ מברזל בשער הכניסה, ע"י שהעובד הוסף משקוף שעובר מעל העמודים של השער. והנה בעמודים היה ציר של השער, ומאחורי הציר הוסיפו עוד ברזל קטן כדי לעצור את השער, שלא יפתח לצד האחר, והיה לר' נח חשש שמא יש בו ענין של "פתחי שימאי". ענין זה נזכר בגמ' (עירובין דף יא.), וביאור הענין [לפי רש"י ועוד ראשונים] שאם עמודי הפתח אינם ישרים וחלקים, שאין דרך לעשות פתח בצורה כזו, אינו כשר להיות צורת הפתח. והדוגמא שכתב רש"י, כגון שיש אבנים בולטים מהצדדים, שהדרך ליישר את סוף

פעם אחת האחראי של מוקד העירוב ביקש להתיעץ איתו על צורת הפתח אחת, ברחוב רש"י פינת רבי עקיבא, שהיה קשה לתקן אותה, מחמת שהמדרכה צרה והחנות סמוכות, ואין מקום ראוי להעמיד לחי שיהיה תחת החוט. ר' נח לא רצה לבטל מסדרי הלימוד שלו, ולכן הזמן שהתאים אז היה רק בשעה אחת עשרה בלילה. המעשה היה בשנים האחרונות כשר' נח כבר לא היה כ"כ בכוחותיו, וההליכה היתה קשה עליו, ולמרות הכל הוא בא לבדוק, אם יש לו רעיון שיהיה כשר ללא חשש.

הוא הגיע וראה שבאמת זו בעיה מורכבת, ועמד זמן רב וחשב וחישב כל פרט, עד שהיה לו רעיון למשוך חוט מהחלון הצדדי בקומה שלישית, אל הסורג שבחלון בבנין ממול, אבל כיון שזה עדיין לא במקום המתאים, צריך לעשות בורג בקיר במיקום מסוים מאוד, שאותו יהיה ניתן לבדוק רק אחרי שימתחו את החוט. וגם יצטרכו לקצוץ כמה ענפים מהעץ, ענפים שנמצאים בגובה שש מטר. הבודק של מוקד העירוב אמר לו שזה לא מעשי מבחינתו, לטרוח כל כך בעשיית צוה"פ, וגם צריך כמה אנשים יחד כדי להעביר את החוט מעל הכביש ומעל הכבלים של החשמל, ועוד לגזום וכו', וביקש פתרון אחר. ר' נח לא ראה בעיה בכך שצריך להתאמץ הרבה, אצלו הטירחה והמאמץ לא היו נחשבים כלל כשצריך לעשות עירוב. אבל הוא הבין שאנחנו לא נעשה מאמץ כה רב, ולכן המשיך לבדוק את כל האפשרויות, אבל כולן נפסלו, כל אחת מסיבה אחרת.

השעה כבר היתה רבע לשנים עשרה, והאחראי רצה ללכת לביתו, ולהשאיר את הפתרון לזמן אחר [כיון שבינתיים היתה צוה"פ זמנית]. אבל ר' נח לא ויתר ולא נרתע מהשעה המתאחרת, והמשיך לבדוק עד שימצא פתרון. עד שהאחראי החליט לגמור את הענין, ואמר שכנראה צריך לעשות את האפשרות המסובכת. ורק אז נחה דעתו של ר' נח, והלך לביתו. כך היתה דרכו תמיד, שלא חס מכל טירחה ומאמץ למצוא פתרון לתקן את העירובים כהלכה.

נסע כמה שעות לברר ספק שהתעורר לו

פעם אחת הוא נסע עם עוד ת"ח לתקן עירוב כשר ביישוב "יד בנימין", ואחרי שחזרו מאוחר בלילה, התעורר לו ספק על איזה דבר שהם ראו, האם הוא כשר לכתחילה, או שמא יש בו איזה שאלה. הת"ח שהיה איתו ניסה להרגיע אותו שזה לא כ"כ בעיה, וכפי שנראה לו זה בסדר. אך ר' נח לא נרגע. למחרת בצהריים התקשר ר' נח לת"ח ההוא ואמר לו, שהוא היה ביד בנימין, ובדק וראה שבאמת אין שם בעיה. למרות שלא היה לו רכב שיקח אותו, הוא נסע בשני אוטובוסים כמה שעות, כדי לראות שאין איזה חשש בעירוב שסמכו עליו שיבדוק אותו.

טרח והתיגע ולא הסכים לקבל פרוטה

בכל השנים שר' נח טרח והתיגע והשקיע שעות וימים, לבדוק ולייעץ בעשיית העירובים, הוא עשה שלא על מנת לקבל פרס, ולא החזיק טובה לנפשו. ולא רק שלא דרש תשלום, אלא גם כשביקשו ממנו שיקח, הוא לא הסכים לקחת. עד כדי שהאדם שהזמין אותו לא הרגיש בנוח, על שהטריח אותו כל כך הרבה שעות, שברובם היה חום ושרב בשמש הקופחת. אבל הוא הרגיע ואמר בפשטות, שלא רואה שום סיבה לקחת כסף.

ועוד יותר מכך, כאשר בשנים האחרונות היה קשה לו ללכת למרחקים, והיו משלמים לו שיווא במונית, אם היה נשאר מעט עודף, הוא היה מחזיר אותו. בני המשפחה סיפרו שמצאו בארון שלו מעטפות עם שקל וחצי, שנים ושבעים אגורות, וכתוב על כל מעטפה, זה עודף ממונית ששייך לפלוני, וזה לפלוני. אפילו את השקלים הבודדים שהאחראים התכוונו בודאי לגנוב ולא לקבל את העודף, הוא לא הסכים לקחת פרוטה אחת על מסירתו למען העירוב.

בדיקת העירוב בימי שישי והמאמץ בתיקונים הרבים

בנוסף להתמסרותו ליעץ ולבדוק ולהורות כיצד לתקן את העירובים, היה ר' נח עושה בעצמו, בעיקר בשטח שהיה תחת אחריותו. כל יום שישי הוא היה יוצא לבדוק את העירוב של שיכון סאטמר והסביבה, כמו שהוא קרא לזה, וכמעט תמיד היה לו מה לתקן.

העירוב כולו לא היה עשוי מעמודי עירוב ולחיים מברזלים כמו שעושים היום, כיון שלא היה תקציב כלל, הכל היה בהתנדבות גמורה ובלי אמצעים מינימליים. אלא את החוטים היה קושר לסורגים ולברגים בכתלי הבנינים, את הלחיים היה עושה

לדח' מוזנר ר' נח, שהוסיף השבוע בעמודות חברת החשמל

הקיר הפונה לפתח. אמנם בגמי הוזכר דין זה לגבי חיוב של מוזהו, והפוסקים נחלקו האם הוא נאמר גם לענין צוה"פ של עירוב (עי' משנ"ב סי' שס"ג ס"ק קי"ג ואכמ"ל), ולמעשה התקבל שיש להקפיד על דין זה, שלא יהיו בליטות בעמודים ובלחיים (עי' שעה"צ שם ס"ק י"ט).

והנה לגבי הציר עצמו, לא יתכן חשש של פתחי שימאי, כי אדרבה זה הצורה המעולה של פתח, שהרי בגמי (עירובין דף יא:) יש שיטה שכל צוה"פ צריכה "היכר ציר", אף כשאין בה דלת, ק"ו כשיש בה דלת. אלא הוא חשש על החתיכה הנוספת שנועדה לעצור את השער, שמא זו בליטה שלא כדרך הפתחים, וממילא זה פוגם בצורה השלימה של העמוד. כמובן שבמבט שלנו זה נראה חשש רחוק ואינו מובן, כי הדבר נעשה בצורה מתוקנת ולצורך הפתח, [וגם זה למעלה מ"י טפחים], בכל זאת ל"י נח לא היה נוח בזה, כיון שלא עושים בדרך כלל דבר כזה על עמוד הפתח, ולמרות שניסינו לשכנע אותו, לא התיישבה דעתו. עד שהבאנו את המקרה להכרעתו של הגרמ"מ לובין שליט"א, שהכשיר את הדבר, ועל פיו עשינו את התיקון כאמור.

חששותיו הגדולים בענין פתחי שימאי, היו ידועים לכל האחרים שהתעסקו איתו, ובהרבה דברים השתדלנו והשתדלו גם אחרים לעשות כדבריו. לדוגמא הוא הקפיד שלא לקשור את הלחיים בחוטים שעוברים בצד הפנימי של הלחי, [הפונה לחלל הפתח], אלא לתפוס את הלחיים מהצדדים, [וכמדומה שעד שני חוטים על הלחי, הוא היה מסכים להתייר]. וכן הוא היה מסיר את המודעות מהלחיים, כיון שלא עושים פתח מלוח מודעות. וכן היה מקפיד להכניס את המסמרים והברגים שבלחי עד הסוף, שלא יבלטו לחוץ. ובפרט בקרשים שהיה מעמיד, שבמשך הזמן הקרש התחיל להתפורר, היה מביא קרש אחר מהמאגר שאסף בחצר ביתו, והיה מחבר אותו על הלחי הישן.

מעשה אחד היה לפני הרבה שנים ברחוב הרב קוק, שקשרו את חוט העירוב לעמוד בנין מצופה באבני שיש, והתכוונו שהשיש ייחשב כלחי, כיון שהוא בולט ועומד מתחת החוט. אולם ר' נח טען שהשיש הזה הוא "פתחי שימאי", משום שהפסים השחורים שוקעים מהלבנים, והרי זה ממש כמו "אבן נכנסת ואבן יוצאת" המוזכרות ברש"י שם. אלא שהגמי דיברה על קיר הרום, וכאן מדובר על צורה העשויה לנוי. בעקבות דבריו היה אז ויכוח גדול, והג"ר נח פנה למרן הגר"נ קרליץ שליט"א, ומרן שאל אותו כמה השיש השחור שוקע מהלבן, ור' נח אמר כשני ס"מ. אמר לו מרן ששני ס"מ זה עדיין לא פתחי שימאי. מאז היתה לו הוראה, שעד בליטה של שני ס"מ הוא מסכים להתייר, ולא יותר.

הקפדותיו הגדולות בדקדוק ההלכה, בפרט בצמחים וענפים

היו עוד כמה דינים נוספים, בהם הוא היה ידוע בהקפדתו הגדולה. ואחד מהם שיהיה "מוקם ד' טפחים" לפני הלחיים. והיה מקפיד גם אם היו שיחים שגדלו מסביב ללחי או לפני הלחי, יש לחשוש שהם בטלים לקרקע, והקרקע מתחילה מעליהם, וא"כ צריך שיהיה בלחי גובה י' טפחים מעל ראש השיחים. וכיון שגובה הלחיים הוא רק י' או י"א טפחים, א"כ גם מעט שיחים יכולים לפסול אותו, מחמת שחסר בו שיעור מחיצה י' טפחים, ומה שבין השיחים אינו מצטרף. והנה בודאי יש להקפיד על הדבר, אך השאלה איזה שיחים מתבטלים לקרקע, האם רק שיחים חזקים, או גם שיחים קלושים. ור' נח היה מקפיד מאוד, כגודל יראת שמים ודקדוק ההלכה שהיה לו. והיה מזהיר תמיד, שאם לא קוצצים אותם כשהם קטנים, שוכחים ולא שמים לב עד שהם כבר גדולים וחזקים.

דבר נוסף בענין "מדרגה בגדר חיה". כידוע הרבה חצרות מוקפות בגדר חיה, שפעם בכמה חודשים מזמינים גנן שיגוזם אותה בצורה ישרה, ובשאר

החודשים היא גדלה ומתרחבת בעיקר בחלקה העליון, עד שנוצר כעין מדרגה הפוכה [כצורת האות ל], ור' נח היה מעורר שאין כאן צירוף מחיצות. וכיארור הענין בקצרה על פי דין הפוך, אם יש גדר בגובה י' טפחים, שיש בה כעין מדרגה רגילה ישרה לאחר ה' טפחים, [כגון כשיש סורג מעל גדר אבן], מבואר ברמ"א (סי' שני"ח ס"ב) שאם יש ברוחב המדרגה ד' טפחים, לא מצרפים את הגובה שלמטה מהמדרגה עם הגובה שלמעלה, ובחזו"א דן שאפילו בג' טפחים לא מצרפים, ע"פ הראשונים בדין בית שאין בתוכו חלל י' טפחים, וחקק בתוכו באמצע כדי להשלימו, שצריך שהחקק יהיה בתוך ג' טפחים לקירות, כדי שיצטרף עמהם. לפ"ז כתב החזו"א שה"ה להיפך, אם יש בגג הבית כעין ארובה שכנגדה יש חלל י' בבית, מצרפים את דופן הארובה עם דופן הבית, להחשב מחיצה י' טפחים, רק אם הארובה סמוכה לקירות בתוך ג' טפחים. לפ"ז היה אומר ר' נח, שגדר חיה שיש בה מדרגה ישרה או הפוכה, אי אפשר לצרף את החלקים למחיצה. ולפ"ז רוב הגדרות שיש בהם צמחים נפסלו מלשמש לעירוב, כיון שבדרך כלל הגזעים דקים, ובחלק העליון הענפים מתרחבים, ויש כאן חסרון של צירוף. [ולא מועיל החלק הפנימי של השיח, כיון שהדין תלוי בצורת פני המחיצה החיצונית, כדמוכח מהרמ"א ומהחזו"א הנ"ל ומעוד מקומות. והחלק העליון לבד אינו כשר, מפני שהוא מחיצה תלויה].

עוד הוסיף ע"ז, שאפילו במקרים שיש גדר רשת או אפילו קיר אבן, ויש לפניהם [משני צדדים] צמחים כאלו, שבוטלים בחלק העליון ג' או ד' טפחים, הם מבטלים את דין המחיצה. ועפ"ז היה מקפיד לגזום את השיחים בכל גדרות העירוב. דבר זה יוצר בעיות רבות, הגורמות טירחה רבה בתיקון העירוב.

המצאת המכשיר "הבקבוק והשרשרת" לבדיקת מקום החוט

והנה יש עוד דינים רבים, שר' נח עיין ומצא בהם נפק"מ רבות ומעשיות, והקפיד עליהם בבדיקת העירובים, והנהיל מידיעותיו לרבים. אך אין כאן מקום להאריך. אבל דבר אחד של יצירת מופת, הותר לנו ר' נח לזכרון עולם, והוא המכשיר המיוחד לבדיקת מקום החוט, כדי להעמיד את הלחי במקום הנכון.

הבעיה הכי מצויה בעירובים השכונתיים היא, העמדת הלחי במקום המדויק מתחת החוט. והטעות הזו פעמים רבות פסלה עירובים שלמים, מחוסר שימת לב וידיעת הבדיקה. אי אפשר להאריך ולבאר כמה מצוי לטעות בזה, העין מטעה מאוד מחמת העצים והבנינים הנמצאים ברקע, וגם משום שסתם מסתכלים מכיוון לא נכון. ולמעשה אי אפשר בשום אופן לסמוך על מראה העין, וחייבים להעזר באמצעי מכני. יש אפשרות לבדוק ע"י אנך, אך קשה כל פעם לזרוק אותו מעל החוט הגבוה, בלי לפגוע בשום אדם. יש אפשרות ע"י פלס מיוחד עם שתי מראות, המיוצר לשם כך. והמכשיר של ר' נח עולה על כולם, גם קטן וגם זול, וגם מדויק. על ידו אפשר לבדוק גם במקומות שאין אפשרות להעמיד פלס, וגם הוא בודק את כל הכיוונים יחד.

ב"מוקד העירוב" שוקדים כעת על הכנת מכשירים רבים מסוג זה, ועריכת קורס ללימוד השימוש הנכון בו. לזכרו ולעילוי נשמתו, של הגאון רבי נח ב"ר מאיר ברנשטיין זצ"ל.

יתן ה' שנוכה כולנו ללמוד מדרכיו, ממסירותו ודקדוק ההלכה שהיו נר לרגליו, ולהמשיך להצליח בתיקון העירוב ועשייתם בהידור כהלכה, ובהקנאת הלימוד, המושגים והדינים עם כל הפרטים, לכל הקוראים והלומדים, עם האחרים והעוסקים במלאכת הקודש. וזכותו תגן עלינו, שלא ייצא ממשולח ח"ו מתח"י.

הודעה חשובה

בימים אלו עשרות כוללים מתחילים בלימוד מסכת עירובין, ורבים מבקשים לשמוע שיעורים כדי להיכנס לענינים בצורה מעשית, לכן מי שיכול לסייע בארגון השיעורים ברחבי הארץ, נא לפנות כעת למוקד העירוב

הופיע ויצא לאור, לרגל תחילת הזמן

- א. חוברת גליונות "תיקוני עירובין 125-81"
  - ב. חוברת "פתח העירוב - על סדר הדף", במהדורה חדשה ומתוקנת
  - ג. חוברת "פתח העירוב - קובץ חוברות", בהלכות "כלים ששבתו בחצר", "דיני מומר", "דיני השכירות" מגוי ומומר, דיני "התחומין", ועוד
- ניתן להשיג: בבני ברק, רח' אור החיים 23 משפחת אנגלרד
בקריית ספר, רח' אור החיים 14 9798930-08

לכרוכים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, שלוח בקשה ל- 83320@GMAIL.COM